

[H. Orlóci Edit: Cirkuszcikkek 2015 >>>](#)

H. Orlóci Edit: Cirkuszcikkek 2015

Maczák Ibolya lapunk legelső számától kezdve közölte az új típusú segédletsorozatát:

Év	Újságcikkek száma	A segédlet linkje
2001	50	http://epa.oszk.hu/01400/01461/00001/maczakibolya.htm
2002	76	http://epa.oszk.hu/01400/01461/00003/maczakibolya.htm
2003	52	http://epa.oszk.hu/01400/01461/00004/2021.htm
2004	47	http://epa.oszk.hu/01400/01461/00005/maczak_ibolya_egy_ismeretag_ebresztese_5.htm
2005	45	http://epa.oszk.hu/01400/01461/00007/maczak_ibolya_egy_ismeretag_ebresztese.htm
2006	53	http://epa.oszk.hu/01400/01461/00008/maczak_ibolya_egy_ismeretag_ebresztese_8.htm
2007	36	http://epa.oszk.hu/01400/01461/00002/maczak.htm
2008	76	http://epa.oszk.hu/01400/01461/00006/maczak_ibolya_egy_ismeretag_ebresztese_6.htm
2009	70	http://epa.oszk.hu/01400/01461/00010/Maczak_ismeretag.htm
2010	81	http://epa.oszk.hu/01400/01461/00014/EPA-01461_2011_4_maczaki.htm
2011	108	http://epa.oszk.hu/01400/01461/00018/pdf/EPA01461_cirkuszi_akrobatika_2012_04_05.pdf
2012	72	http://epa.oszk.hu/01400/01461/00022/pdf/EPA01461_cirkusziakrobat_2013_04_02.pdf
2013	43	http://epa.oszk.hu/01400/01461/00026/pdf/EPA01461_cirkuszi_akrobatika_2014_04_03.pdf
2014	66	http://epa.oszk.hu/01400/01461/00030/pdf/EPA01461_cirkuszi_akrobatika_2015_4_03.pdf
2015	124	http://epa.oszk.hu/01400/01461/00034/pdf/EPA01461_cirkuszi_akrobatika_2016_4_03.pdf

E cikkeknek egy elemző összefoglalását készítettem el a tavaszi lapszámok számára, amely gyakorlat a Népszabadság 2016. évi megszűntével most nagy valószínűséggel az utolsó állomásához érkezett.^[1]

A napilapok online változatainak hozzáférhetősége, archiválási gyakorlata évről évre olyan nagymértékű eltéréseket mutat, amelyek miatt az eredetileg remélt hosszú távú egybevetethetőség kívánalmát nem sikerül biztosítani.

Az alábbi táblázat abc-rendben sorolja fel a vizsgált online napilapokban megjelent vonatkozó cikkek számát (Magyar Hírlap, Magyar Nemzet, Népszabadság, Népszava):

MH	MNO	NOL	NSz	Összesen
33	41	15	35	124

Az osztályozás most sem volt zökkenőmentes. Ebből a szempontból az egyik probléma az lehet, ha több témakört tárgyal az adott cikk, például csaknem egyforma súllyal foglalkozik egy fotóművész munkáival és az éppen futó FNC-műsor ismertetésével (65). A másik bökkenő az lehet, ha a tárgyalt jelenség nem egyértelműen az egyik vagy másik kategóriába sorolható, ennek legtipikusabb példája a Budapesti Nemzetközi Cirkuszfesztivál, amelynek műsorán a tradicionális és az újcirkuszi számok egyaránt szerepelnek.

A tavalyihoz hasonlóan most is három kategóriát állítottam fel, és továbbra is a tradicionális cirkuszra fókuszáltan taglalom a tartalmakat.

Téma	Sorszám ^[2]	Összesen
Tradicionális cirkusz	3, 4, 5, 7, 8, 13, 15, 16, 18, 19, 21, 22, 23, 27, 28, 29, 30, 33, 34, 35, 36, 43, 44, 54, 63, 64, 65, 66, 69, 70, 72, 75, 77, 89, 90, 98, 99, 100, 101, 107, 112, 113, 115, 116, 117, 123	46
Újcirkusz	6, 32, 52	3
Utalás	1, 2, 9, 10, 11, 12, 14, 17, 20, 24, 25, 26, 31, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 67, 68, 71, 73, 74, 76, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85,	75

Az újcirkusz

2015-ben kivételesen keveset foglalkoztak ezzel a jelenséggel, illetve a tradicionális cirkuszhoz sorolt szövegek egy jelentős részét akár ide is iktathattam volna (a Baross Imre Artistaképző és Fekete Péter tevékenységével foglalkozó cikkekből).

Időrendben elsőként egy Trafóban bemutatott műsor, a Gandini Juggling együttes *Törnek, zúznak, zsonglőröködnék* című előadásának ismertetése jelent meg (6), több mint 5000 n terjedelemben. Ezt egy utalásként is felfogható rövid gazdasági hír követte a Cirque du Soleil 1,5 Mrd dollárért történt eladásáról (32), végül a Recirquel turnéjáról és előadásairól számoltak be (52) egy közepesen hosszú írásban.

Utalás

Itt azokat a cikkeket tárgyalom, melyekben vagy nincs részletesen kifejtve a cirkuszi eseményekre, történésekre való hivatkozás, vagy egészen más témakörben mozog az írás, illetve a rokon területekről szólva mellékesen említenek meg cirkuszi vonatkozásúnak is felfogható utalásokat.

Ha a cirkusztörténet kronológiáját követjük, elsőként a Lehel kürtjének akrobatikus ábrázolását kell megemlíteni (73), majd Jancsi bohóc, az első magyar bajazzo két bekezdésnyi élettörténete következik (124), más helyen pedig megemlíti Beketow, valamint a Czája testvérek nevét (93). A levéltáros Perczel Olivér tanulmányáról, a Buffalo Bill 1906-os magyarországi vendégtájkát feldolgozó igen alapos munkáról illően komoly ismertetés olvasható több mint három flekknyi terjedelemben, képekkel is illusztráltan (2). Az MNO történeti válogatásában újra közölt 1965-ös *Egy iskola, ahol nincs gyerekkor* című, az Artistaképző növendékeiről írt cikkel (122) zárul ez a sorozat.

Az itt tárgyalt mintába bekerült újságcikkek egyike sem foglalkozik a film- vagy táncművészettel, a festészet területéről is csupán Picasso korai Mutatványos-sorozata (20) és Mihály Pál 1928-as Harlekin c. képe (45) került szóba.

A fotóművészet több utalással szerepel. A Műcsarnok kiállításán Hegedűs 2 Lászlónak (9) „*a megfoghatatlan fenyegetést sikerült tetten érnie azon a fotósorozaton is, amely egy pihenő vidéki cirkusz életképeit dokumentálja. A már eleve kissé hideglelősen túlzó, giccses színek és a kopottas hétköznapiág furcsa ellentéte köszön vissza a fotókon*”.

Urbán Ádám: *A cirkusz kulisszatitkai* c. sorozata (11) a „Művészet – műalkotás vagy művészeti tevékenység ábrázolása, fotóriporteri eszközökkel” kategóriában a Magyar Sajtófotó Pályázaton harmadik helyezést ért el.

A World Press Photo 2015 kiállításáról szóló hosszú beszámolóban (94) magát az igencsak riasztó fotót is közzétették, melyen „*[e]gy rhesus makákó rettegve lapul a falhoz, miközben a cirkuszi idomár közelít felé Szucsouban, Kína keleti részén. Az idomított állatok roppant népszerűek a kínai cirkuszokban és állatkertekben. Az állatvédők éveken át tartó követelésének eredményeként a kínai kormány betiltotta az állatcirkuszokat és a durva bánásmódot az állami állatkertekben, sok idomár azonban azt állítja, nem hallott a tiltásról, és esze ágában sincs abbahagyni, amit eddig csinált. A kínai „cirkuszfőváros”, Szucsou hatóságai most új, állatmentes cirkuszi szórakoztatás meghonosítását tervezik*”.

A színházi műfajokat illetően a Parázsfuvolácska (1, 14) kétszer került szóba, illetve csak nagyon érintőlegesen a Trafó újcirkuszi produkciói (39), továbbá Mark Bell társulata kapcsán (96) utaltak a „*színházi bohóckarakterre, amelynek létezése a színház műfajával egyidős*”. A Moholy-Nagy díjat kapott Frenák Pálról megtudhatjuk, hogy a társműfajok között a cirkuszt is beemelte koreográfiáiba (114), és az *Egércasting* c. írásban szó esik a cirkuszi állatidomításról (110). A TAP FACTORY *a hiphop és az újcirkusz elemeit élőzenével vegyíti* (25), továbbá a Budapest Essential egyik különleges színhelyeként említik az FNC-t (56).

Egy sebészkarriernek a rúdtánc kedvéért történt felfüggesztése kapcsán tudhatjuk meg (47), hogy a „*rúdtánc valószínűleg az 1920-as években alakult ki, amikor az utazó cirkuszok show-táncosai a cirkuszi sátor tartórúdját használták előadásuk kellékeként. Az 1950-es években hódított teret bárokban, klubokban, szórakoztató műsorok részeként*”.

A kultúrpolitikai döntéshozatalról szólnak azok a híradások, melyek Fekete Péter színházigazgatói és egyesület-elnöki posztjának utódlását érintik, miután miniszteri biztos, majd MACIVA, végül FNC-igazgató lett (67, 68, 92, 120, 121), illetve a Tiszta TAO Társaság nevében nyilatkozott (118).

Politikai felhangú az a híradás is, mely szerint a Fővárosi Nagycirkusz gáláján tartott beszédében Rétvári Bence kiemelte, hogy a kultúra napja „*arról is szól, hogy megmutassa, a magyar kultúrának milyen fontos szegmense a cirkuszművészet*” (12). Hasonló természetességgel kívánkozik ide a tudósítás (71) a Magyar Teátrumi Társaságnak a jövő cirkusza témakörében rendezett beszélgetéséről a Bálványosi Nyári Szabadegyetemen.

Itt kell felsorolni mindazt a cikket, melyek a Liget-projekt kapcsán a kormányzati döntéshozatal vargabetűit tárgyalják az új FNC-épület helyének kijelölését keresve: 26, 46, 48, 49, 53, 55, 59, 60, 61, 62, 93, 95, 106, 108, 119.

Nyilvánvalóan ide tartoznak a „Nemzet Művésze” cím odaítéléséről szóló cikkek (102, 103, 105), amelyek arról tudósítanak, hogy a formális törvényi lehetősége fennáll annak, hogy ezt a megbecsülést artisták is elnyerhessék (ténylegesen egyelőre nem, hiszen Kossuth-díjas nincs a szakmabeliek között).

Csak közvetetten kapcsolódik ide az a cikk, melyben a felsőoktatás elvárásainak erősödéséről írnak (39), és egy felsorolásban megemlítik, hogy az érettségi témák között szerepelt „*cirkusz és reggae a német írásbelin*”.

Reklámfogásnak is minősíthető az a program, melynek keretében a legjobb általános iskolai tanulók ingyen strand- és FNC-belépőt kapnak (37, 38), és a jótékonyági akcióban való részvételnek is egyfajta PR-irányultsága lehet (111).

Ide soroltam be az ún. szociális cirkusz mozgalomra vonatkozó írásokat is (97, 104). A X. kerület egy szegregációnak számító térségében a gyerekeknek, fiataloknak rendezett szabadidős programok biztosításába a szociális cirkusz elnevezésű munkacsoport is bekapcsolódott. Hasonló szellemben íródott az a hosszú riport (24), amely egy kis faluban működő artistaiskoláról, és annak Magyar Civil Becsületrendet kapott vezetőjéről szól. Szintén nagy terjedelemben számolnak be a BIAK növendéktoborzó körútjáról (31). A szociális érzékenységről tanúskodik az a kezdeményezés is, mely a kulturális javak akadálymentes hozzáféréseért küzd, ezen belül többek között a cirkuszi audió-narrációért is (78),

A fesztiválokon megjelenő cirkuszi vagy ilyen jellegű eseményeket illetően egy külföldi eseménysorozat (10) mellett, elsőként a nyári (17, 42), majd a Sziget Fesztiválról kapjuk a beharangozókat. Ez utóbbi esemény során gyakorlatilag csak topográfiai említést tesznek a cirkusztól (40, 41, 79, 80, 82, 83, 84, 86, 88).

A Gyerekszigeten (50, 51) látható a Poronty Cirkusz, és az eseménysorozat Cirkusz Parádéval zárul (57), a Millenáris családi fesztiválján a Tintaló Cirkusz lép fel (109).

Az Ördög Katlanon holland kortárs cirkusz mutatkozik be (76), a Vidor Fesztiválon a Recirquel társulata (85, 87, 91). A Nyári Fesztivál egyik éjszakai programja fülledt Moulin Rouge-i erotikát kínál (17, 42, 74, 81).

A tradicionális cirkusz

A 2015-ös cikkgyűjteménybe a korábbi évekkel ellentétben egyetlen nagy interjú vagy riport sem került be, amely ezzel az életformával, hivatással vagy valamelyik megkapó egyéniségével foglalkozott volna.

A műsorokat illetően kizárólag az FNC előadásairól jelentek meg ismertetések[3] a téma specialistáinak tekinthető szerzők tollából[4]. Ők azok, akiknek kifejezetten nagy számban szerepelnek írásaik a Maczák-féle segédletben: Bóta Gábor (NSZ) kilenc, Hrecska Renáta (MH) és RKISSNELLI (MNO) hat-hat cikkel van jelen.

A három futó műsor a *Magyar Cirkuszcillagok*, a *Circussimo* és a *Balance* volt. Nem könnyű feladat a cirkuszi programok recenzálása, mivel az ismertetés tárgyszerűségét a szaknyelv legprecízebb használata sem biztosítja teljes mértékben, a kritikai felhangokat pedig az ízlésvilág határozza meg, amelyről, mint tudjuk, non est disputandum.

A teljesítmények valós értékét véleményem szerint amúgy is csak utólagosan lehet megállapítani annak alapján, hogy hány szezont, mely házaknál, milyen rizikó vállalása mellett dolgoztak le az artisták.

Cirkusztörténeti mérce szerint a cikkek elemzéseiben szereplő magyar artisták közül vélhetőleg a következők lesznek ténylegesen megemléltendők: Axt Ibolya, Ádám Krisztián, Donnert lovascsoport, Pakucz József és Richter Flórián.

Annak illusztrálására, hogy milyen konnotációs mezőben kap ma helyet a cirkusz fogalma, talán érdemes felsorolni a vonatkozó újságcikkek címét: *A magyarok cirkusznak* (3), *Újra a magyar artistáké a főszerep a Fővárosi Nagycirkuszban* (4), *Fővárosi Nagycirkusz: vissza a hungarikumokhoz* (5), *Jelenleg nem vagyunk cirkuszi nagyhatalom* (13), *Szenzáció mesterfokon: a nagycirkusz új világszáma* (27), *Hancúrozás a magasban* (29), *Kis macska, nagy macska* (98), *Nagy dobásra készülnek a Hősök terén* (99), *Halált megvető játékoság* (100), *Küzdőszellem és kibillenő egyensúly* (101), *Akrobatikus varázslatok* (107).

A fenti cikkek szinte teljes mértékig csak magukkal a műsorokkal foglalkoznak, az előadásokról azonban más helyeken is olvashatni viszonylag nagy terjedelemben. Ezekben az utóbbi időszak kultúrpolitikai döntéseit szerepeltetik (8, 16), hogy a cirkusz bekerült az előadó-művészeti törvénybe, illetve a MACIVA nemzeti intézmény lett, aminek következtében Kriza Zsigmond szerint a műfaj reneszánsza, egy sikorsorozat indult el, pl. az FNC nézőszámának és bevételének rekordjával.

Április közepén a Cirkusz Nemzetközi Világnapja alkalmából rendezett Parádé került a figyelem középpontjába (28, 30, 33), majd június végén a cirkuszok éjszakája (66, 69, 70, 72), illetve szilveszterkor az FNC épületének becsomagolása és a fesztivál előzetese (112, 113, 123).

Egy államtitkári beszéd (7) összegzi legtömörebben a fent már részben érintett döntéshozatali eredményeket: a magyar cirkuszi lovas akrobatika hungarikummá minősítésének jogi úton történő kezdeményezését, az előadó-művészeti törvényt, a MACIVA nemzeti kulturális szervezetté nyilvánítását, valamint az FNC-nek a Liget-projektbe történt beemelését.

Az év elején kezdődött meg téma lenni a vezetői posztok átfarmázása, Fekete Péter miniszteri biztossá történt kinevezésével (18, 19), majd MACIVA- (35, 36) és végül FNC-igazgatói státuszával (115, 116, 117). Kétségtelen, hogy ő a 2015-ös év média-sztárja, ennyit emberrel ebből a szakmából még soha nem foglalkoztak, a 124 cikkben összesen 82 alkalommal fordul elő a neve.

Ars poeticáját a 63, 64, 75, 89-es sz. cikkek alapján lehet körvonalazni a cirkuszművészet újrapozicionálásáról, a társművészetekkel és azok közönségével történő párbeszéd szükségességéről, az üzenetről, a katarziszról.

Az eseménytörténet felé fordulva a világhírű bohóc, Popov 85. születésnapjáról esik szó (77), és a 104. évében elhunyt cirkuszi karmesterről, Kristóffy Imréről (44). Kiváló reklámnak bizonyulhat a lángoló cirkuszkocsi (43) és a Kecskeméten „grasszáló” három oroszán (21, 22, 23).

Sokkoló videó kerülhet be a médiába az idomárját Egyiptomban megtámadó oroszánról (15), híradás az embert megölő cirkuszi elefántról Németországból (54), és arról, hogy Mexikóból katonai gépek menekítettek át az USA-ba veszélyeztetett vadállatokat (90).

[1] A korábbiakhoz képest már az itt tárgyalt évet tekintve is gyanúsán kicsi tételszámmal szerepelt ez az újság, aminek alapján esetleg az archívum hozzáférhetőségének valamilyen korlátozását lehet sejteni.

[2] A hivatkozott cikkeket a zárójelben szereplő szám alapján lehet beazonosítani, amely a lapunk előző számában (IX/4. / 2016 tél) közölt Maczák-féle segédlet sorszámozását követi.

[3] Meglepő módon a Népszabadságnál megszokott Trencsényi-írások itt, ebben az évben nem szerepelnek.

[4] E szerzők írásai mellett egyedülként került be Markovics Péter cikke (4).